

Jonas Radvanas

EPITALAMIJAS ŠVIESAUS IR PRAKILNAUS PONO
KRISTUPO MANVYDO-DOROHOSTAISKIO...
IR KILMINGIAUSIOS BEI ŠVIESIAUSIOS
PANELĖS SOFIJOS CHODKEVIČIŪTĖS...
VESTUVĖMS, POETIŠKAI PAVAIZDUOTAS
JONO RADVANO

Čia spausdinamas Jono Radvano († po 1592) *Epitalamijo* vertimas į lietuvių kalbą pratęsias skaitytojų pažintį su šio poeto kūryba. 1977 metais išėjo svarbiausias Radvano kūrinys – herojinio epo *Radviliada* vertimas į lietuvių kalbą, palydėtas perfotografuoto, bet spausdinant sumažinto originalaus teksto¹. Esama monografijos, kurioje glaustai apžvelgta visa Radvano kūryba, taip pat ir *Epitalamijas*². Dėl vienlaikių politinių, karinių, visuomeninių, religinių Europos įvykių atspindėjimo ši poema nusipelno kur kas daugiau dėmesio, todėl šioje *Senosios Lietuvos literatūros* knygoje publikuojame jos vertimą.

Epitalamijas išėjo 1590 metais Vilniuje, Jono Karcano spaustuvėje. Tokie leidimo metai kol kas nėra priimti visuotinai. Juos nežinia kuo pasirėmęs savu metu nurodė Karolis Estreicheris³. Kur kas daugiau autorių nurodo kiek ankstesnius išleidimo metus (1588). Pastarąją datą mokslinėje literatūroje įtvirtino bibliografe Marija Bohonos ir

¹ Jonas Radvanas, *Radviliada*, parengė, įvadą, komentarus ir asmenų žodynėlį parašė, vertė iš lotynų į lietuvių kalbą Sigitas Narbutas, (*Bibliotheca Baltica. Lithuania*), Vilnius: Vaga, 1997.

² Sigitas Narbutas, *Tradicija ir originalumas Jono Radvano „Radviliadoje“*, (*Senosios literatūros studijos*), Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998.

³ Karol Estreicher, *Bibliografia Polska*, t. 26, Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności, 1915, p. 46.

kai kurie kiti autoriai⁴. Poemos turinys labiau paremia Estreicherio nurodytą datą. Mat kūrinys neminimi kai kurie reikšmingesni Abiejų Tautų Respublikos politinio, religinio ir kultūrinio gyvenimo 1587–1592 metų įvykiai, pavyzdžiui, naujojo karaliaus Zigmanto Vazos vainikavimas (1587), jo varžovo Austrijos arkikunigaikščio Maksimilijono pralaimėjimas (mūšyje prie Bičinos, 1588 I 24), arkikunigaikščio paėmimas į nelaisvę, kalinimas ir pabėgimas (1589), slaptos karaliaus Zigmanto derybos su Habsburgais dėl sosto perleidimo ir inkvizicinis seimas (1592), kurio metu karalius buvo gėdingai išstardytas. Tuo tarpu iš gausių užuominų turinyje galima numanyti autorių *Epitalamiją* kūrus ne 1588, o 1590 metais – kažkuriuo metu po seimo Varšuvoje. Mat vienas iš ilgesnių kūrinio epizodų skirtas Prancūzijos karaliaus Henriko III mirčiai pavaizduoti (mirė 1589 VIII 2). Dar poemoje minimas Varšuvos seimas, kuriame Janas Zamoiskis pasakęs antiturkišką kalbą, paskatinusią priimti reikalingus sprendimus ir pradėti ruoštis karui prieš Turkiją. Tokie dalykai atspindi ne 1588 ar 1589, o būtent 1590 metų Varšuvos seimo nutarimų rinkinyje⁵. Poemą

⁴ *Katalog starych druków Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich: Polonica wieku XVI, z materiałów rejestracyjnych zebranych zespołowo pod kierownictwem Kazimierza Zatheya opracowała Maria Bohonos, Wrocław [i in.]: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1965, p. 556 (jr. 2014); Henryk Lulewicz, „Radwan Jan”, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 30/1, zes. 124: *Radwan–Radziwiłł Jan*, Wrocław [i in.]: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1987, p. 3; XV–XVI a. Lietuvos lotyniškų knygų sąrašas=Index librorum Latinorum Lituaniae saeculi quinti decimi et sexti decimi, sudarė Daiva Narbutienė ir Sigitas Narbutas, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2002, p. 158 (jr. 232); Skirmantė Šarkauskienė, *Lotyniškasis XVI–XVII amžiaus LDK epitalamijas*, Kaunas: Naujasis lankas, 2003, p. 88. – Aukščiau paminėto katalogo sudarytojai Marijai Bohonos apsiprėsti dėl 1588 metų datos galėjo padėti žinomo istoriko, Krokovo universiteto profesoriaus Kazimiero Lepszy straipsnis *Lenkų biografijų žinyne* – čia nurodyta, kad Kristupas Dorohostaiskis vedė Sofiją Chodkevičiūtę 1588 metais, žr.: Kazimierz Lepszy, „Dorohostajski Krzysztof Mikołaj z przydomkiem Moniwid, h. Leliwa”, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 5: *Dąbrowski Jan Henryk–Dunin Piotr Stanisław*, Kraków: Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, 1939–1946, p. 331. Šiandien turime stiprių abejonių, ar profesorius tokią datą nurodė pagrįstai.*

⁵ *Constitutie seymu walnego warszawskiego roku Bozego MDXC*, W Krakowie: W drukarni Mikolaia Szarffenbergera, [1590], skyriuje „Constitutie seymu

Radvanas dedikuoja Kristupui Manvydui Dorohostaiskiui, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos raikytojui. Lenkų istorikas K. Lepszy nurodo, kad raikytojo pareigas Dorohostaiskis gavo pasibaigus minėtam seimui (1590 IV 19)⁶. Be to, *Epitalamijuje* minimas pasiligojęs Trakų vaivada Jonas Glebavičius († 1593; „jis šiuo metu su mirtim galinėjas“). Iš Uršulės Augustyniak publikacijos žinoma, kad Glebavičius 1590 metų liepos 28 dieną surašęs testamentą⁷. Dar poemoje minimi kai kurie lenkų didikai, aukščiausias pareigas, kurias jiems gyvenime teko eiti, užėmę 1589 metais (Mikalojus Firlėjus, Krokuvos vaivada nuo 1589). Tuo remdamiesi, palaikome Estreicherio datavimą.

Poema versta iš fotokopijos, padarytos iš Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje saugomo mikrofilmo (Mf 556). Jame įamžintas vienintelis žinomas šio kūrinio egzempliorius, saugomas Vroclave, Osolinskių bibliotekoje (XVI.Qu.2950; dar vienas mikrofilmas su šiuo kūriniu saugomas Lenkijos nacionalinėje bibliotekoje). Poemos vertimą į lietuvių kalbą parėmė Valstybinė lietuvių kalbos komisija, už tai jai nuoširdžiai dėkojame.

Sigitas Narbutas

walnego Warszawskiego, roku Bozego MDXC“, p. 6; skyriuje „Pobor poglowny, na seymie walnym koronnym warszawskim, roku 1590 vchvvalony“, p. 1; „Uniwersal poborowy, roku MDXC“, lap. A recto. Sprendžiant iš nutarimų turinio, pasirengimas karui prieš Turkiją buvo pagrindinė šio seimo darbotvarkės tema. Palyginimui galime nurodyti, kad ankstesnių metų Varšuvos seimo pagrindinės temos buvo dvi: pretendento į Lenkijos karaliaus sostą Austrijos arkikunigaikščio Maksimilijono likimas ir Livonijos valdymo nustatymas (valdoma iš Lietuvos ir Lenkijos po lygiai). Beje, Maksimilijono reikalams randama vietos ir 1590 metų seimo nutarimuose. Tai buvo aktualu, kol arkikunigaikštis neatsisakė pretenzijų į Lenkijos sostą.

⁶ Kazimierz Lepszy, „Dorohostajski Krzysztof Mikołaj z przydomkiem Moniwid, h. Leliwa“, p. 331.

⁷ Testamentas publikuotas: Urszula Augustyniak, *Testamenty ewangelików reformowanych w Wielkim Księstwie Litewskim*, Warszawa: Semper, 1992, p. 60–77.

Epitalamijas
šviesaus ir prakilnaus pono
Kristupo Manvydo-Dorohostaiskio,
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos raikytojo,
Valkavisko ir t. t. seniūno,
ir
kilmingiausios bei šviesiausios panelės
Sofijos Chodkevičiūtės,
Šklovo ir Myšo grafaitės,
šviesaus atminimo
pono Jono Chodkevičiaus,
Vilniaus kašteliono ir t. t., dukters,
vestuvėms,
poetiškai pavaizduotas
Jono Radvano

[Išspausdinta] Vilniuje,
Jono Karcano įmonėje

Šviesiam
ir
didžiai prakilniam ponui
Kristupui
*Manvydui-Dorohostaiskiui*⁸,
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos raikytojui,
Valkavisko seniūnui,
Tėvynės vilčiai,
giminės papuošalui
ir savo Mecenatui,
šį kad ir menką kūrinį
aukoja ir skiria
Jonas Radvanas

⁸ Kristupas Dorohostaiskis (1562–1615), žymus Lietuvos valstybės veikėjas, pagarsėjęs karys ir evangelikų reformatų globėjas. Iš pradžių mokėsi Strasbūro ir Fribūro gimnazijose, vėliau didikui būtino išsilavinimo siekė Italijoje (Venecijoje, Feraroje, Bolonijoje ir Neapolyje). Kario įgūdžių sėmėsi kariaudamas imperatoriaus gvardijoje Nyderlanduose. 1588–1590 ėjo LDK stalininko, 1590–1592 – raikytojo, 1592–1596 – pataurininkio pareigas, 1596–1597 buvo LDK rūmų, o 1597–1615 – didysis maršalka. Pasižymėjo mūšyje ties Kuoknese (1601) ir Smolensko apguloje (1610–1611), buvo vienas iš pirmųjų, įsiveržusių į Smolensko pilį. Parašė vertingą veikalą apie žirgus *Hippica, to jest O koniach księgi* (1-as leid. 1603), daug syk leista iki XIX a. pabaigos.

Noriu, kad, Manvydai, tu negalvotum, jog tyras šventosios
santuokos saitas pačiam teko be valios dievų.
Viskas buvo prieš tai danguje apsvarstyta, kadangi
tik dangaus sprendimu čia Himenėjas ateis.

DIEVŲ PASITARIMAS

Pradedu giesmę apie dangaus gyventojų būtį,
šventą sueigą jų, dangiečių valia sudarytą
vieną santuoką aš – šias, Manvydai, tavo vedybas.

Šventosios deivės, kurioms paklūsta kiekvienas poetas!
Būkit palankios ir man įkvėpimo poemai suteikit!
Leiskit girdėta atskleisti ir smalsuoliams papasakot visa,
kas ką tik virš debesų aukštame danguje atsitiko.

Stovi dangaus vidury aukščiausi Jupiterio rūmai –
aukso šventovė didi, kurioje nuo seno dangiečiai
dėl neaiškių reikalų visad susirenka tartis.
Syki Jupiteris čia į šventąjį susirinkimą
žemės ir viso dangaus valdovus suvadina,
šitaip pagerbdamas juos, nes aukščiausia valdžia jam priklausė.
Pradedu rinktis kaip mat, keliais link Olimpo paplūsta
daugel dievų: Junona, Apolonas, Paladė bei kitos;
greit pasirodo visiems didingi karališki rūmai –
jų auksiniai skliautai skaisčiausia šviesa žaižaruoja, –
tad jie sueina vidun ir ant savo krėslų susėda.
Pats valdovas dievų, laikydamas girtiną skeptrą,
oriai visų vidury ant aukšto sosto sėdėjo.
Daug visokiausių minčių jis turėjo galvoj, tad prabilo
tokiais žodžiais, kuriais bet kokius bruzdėjimus stabdo,
tramdo vėjus stiprius ir baisiausias audras nuramina:
– Regis, nėra paslaptis nė vienam iš jūsų, ką šitas
pasitarimas ir ką dievų nutarimai šie reiškia.

Mūsų valia, sprendimu ir iš mūsų malonės gyvena
žemėj žmonių giminė, nes padarėme juos šeiminingais
šitos visos sausumos, kiek tik driekiasi motina žemė –
lig pakraštėlių, kuriuos skalauja vilnim Okeanas.
Tad sužinokit kartu su manim, ką žmonės galvoja,
kiek ten tvarkōs, pagarbos dievams ir įstatymų likę,
ką jie beveikia, ar dar ten ant aukuro kas beaukoja,
kol iš Ampsanko slėnių maloninga mergelė Astrėja
dar neišėjo, o aš, dar sykį tamsą užleidęs,
vėtromis ir baisiomis liūtimis neužtvindžiau pasaulio,
paleistomis iš dangaus liepsnomis ir srautaīs vandeningais
vėl sunaikinti žmonių nuodėmingą gentį prisiekęs.
Ką gi, tad imk mums dabar ir išklok, Atlanto vaikaiti?,
pratęs visokius dievų įsakymus vykdyti, viską! –
Stoj ty la visame danguje, o Kilėnės dievaitis
burną pravėrė ir jiems štai tokiais žodžiais kalbėjo:
– Ašen, dievai, sugrįžtu, įvairias tautas apkeliavęs,
kopęs aukščiausiais kalnais ir plačiausiomis mariomis plaukęs.
Kokie žmonių papročiai? Ką ten gera ir bloga regėjau?
Baisiai išgirsti apie pasaulio padėtį norit? –
Tuoį apsakysiu. Tik štai, nuo ko pradėti turėčiau?
Ašen pasauly, dievai, regėjau daug keistenybių!
Pėdą sparnuotą pirma pastačiau ant Tarpėjos viršūnių
ir Kapitolijaus, kur šventyklos stovėjo kadaisė
tavo, Didysis; dabar be garbės jos nežinomos guli.
Prie įprastų aukurų jau niekas seniai neaukoja –
viskas kitokiems dievams atiduota, tačiau išlaikytos
senosios pompos, dievų atvaizdai ir Bakcho linksmybės.
Aukštus žynius ir šventes, dievybių vardais pavadintas,
ten tebekviečia maldon, smilkalai tebesmilksa smilkyklėj –

⁹ Taip vadinamas Merkurijus. Jo motina buvo kalnų nimfa Maja, vyriausia iš septynių Atlanto ir Plejonės dukterų (Plejadžių).

taigi tie patys šventi dalykai ir aukos išliko¹⁰,
nors ir be mūsų vardų, nes labiau dievota už šitą
vietinių tautą lig tol negyveno... Deja, kiek italų
žemė, galinga anksčiau tėvų tikėjimu, galvą
laikė iškėlus aukščiau virš visų tautų, tiek ta žemė
šiandien labiau už kitas neapsakomom ydom apėjus!
Čia karaliauja tvirtai apgavystės, ištvirkusi meilė,
dorą iš kelio vedąs geidulys, mirštama neteisybė;
čia dar – siaubingi nuodai, nuo kurių jau be skaičiaus gyvųjų
mirė herojų mirtim... Kiek čia smurto, baisiausių kankynių
miestų pačiam vidury lizdus susisuko! – Nebuvo
šitiek dar jų nuo tada, kai ana giminė kietaširdė
padavė valgyti mums ant ugnies pakepus žmogienos¹¹..
Tad palieku italus, nuo Alpių aukštų pas kaimynus
jų prancūzus jau suku ir tuoj nuskrendu į Prancūziją –
šalį, kadaise valdžia ir didžiuliais triumfais didingą,
bet nelaimingą didžiai ir beveik apgailėtiną šiandien. –
Kokias, tėve, bėdas ir nedorus karus ten išvydau¹²!
Kokias kovas, skerdynes, žeisdami vienas kitą, ten žmonės
kelia, prieš savo pačių tėvynę ginklu užsimoję! –
Ten aš regėjau šešis šimtus sunaikintų jų miestų,
dar – pragaištingų liepsnų ištuštintus pasėlio plotus
ir besiruošiančius stotį brolių karą du brolius¹³...

¹⁰ Protestantai kaltino katalikus senameldiškų apeigų išsaugojimu, pagonišku stabų garbinimu ir kitais dalykais. Jonas Radvanas buvo evangelikas reformatas, todėl šie jo žodžiai laikytini anaip tol ne pagyrimu senovės papročius išsaugojusiai katalikiškajai Romai.

¹¹ Primenama apie Mikėnų karaliaus Atrėjo piktadarystę: pasikvietęs su juo dėl sosto besivaržiusį brolių Tiestą neva susitaikyti, Atrėjas pavaišino jį ir puotoje dalyvavusius dievus Tiesto vaikų mėsa.

¹² Poemos pasirodymo metais Prancūzijoje nebuvo pasibaigę religiniai karai (vyko 1562–1598).

¹³ Čia veikiausiai minimas Prancūzijos karalius Henrikas III (Henri de Valois, 1551 IX 19–1589 VIII 2; Lenkiją ir Lietuvą valdė 1573–1575, Prancūziją – 1575–1589) ir Navaros karalius Henrikas (1553 XII 13–1610 III 14; Navarą valdęs

Nejautė gėdos abu, kad matosi tiek kapinyņu,
šitiek vadų į aną pasaulį nuėjo, tiek dirvų
plūdo gentainių krauju ir tvino nuo kraujo tiek upių
tik dėl Gizo¹⁴ kaltės ir tirono Lacijaus soste¹⁵!

Pradeda žvangint ginklus pamynę įstatymą miestai –
jie iš karaliaus bet kaip – teisėtai arba neteisėtai –
ruošiasi sostą atimt, ir štai, į areną išeina
Žakas Klementas¹⁶, žiauraus Eumenidžių šėlo apsėstas,
su geležim ir mirtim po skvernu, o krūtinėj – su siekais
žemėn parblokšt Valua ir gyvybę už tai paaukoti.
Žengia Kūrėjo bausmė prie karaliaus, kreipias maloniai,
tiesia dešinę jam ir valdovui puola po kojom.
Tad kaip gyvatė, kuri, sugalvojusi kirst keliauninkui,
tyliai priešliaužia žeme, raitydama kilpomis kūną,

1572–1589, Prancūzija – 1589–1610; Burbonų dinastijos pradininkas), vėliau soste pakeitęs Valua ir tapęs Henriku IV. Šią vietą aiškintume 1588–1589 metų įvykiais. 1576 Henrikas III sudarė taikos sutartį su hugenotais ir trumpam užbaigė religinius karus. Radikalieji prancūzų didikai katalikai susivienijo į Šventąją lygą ir ėmė kovoti prieš karalių, ketindami į sostą pasodinti Lygai vadovavusį Anri de Gizą (apie jį žr. toliau). 1588 V Lygos šalininkai užėmė Paryžių, o karalius Henrikas III pasitraukė į provinciją; jam paliepus, tų metų gruodžio mėnesį buvo nužudytas Lygos vadovas Anri de Gizas. Tada Henrikas III sudarė sąjungą su hugenotams vadovavusiu Navaros karaliumi ir apsiautė sukilusių Paryžių.

¹⁴ Greičiausiai čia minimas tuo metu įtakingiausias tos garsios giminės atstovas Šarlis de Gizas (Charles de Lorraine de Guise, 1554–1611), poemos pasirodymo metais kovojęs prieš teisėtą Prancūzijos karalių Henriką IV. Kadangi autorius nenurodo vardo, būtina paminėti Šarlio brolių Anri (Henri de Lorraine de Guise, 1550–1588), vieną iš Baltramiejaus nakties organizatorių, ilgą laiką vadovavusį katalikų diduomenę kovai prieš hugenotus ir Burbonus telkusiai Šventajai lygai. Iš vyresnės kartos Gizų minėtinas kardinolas Šarlis (Charles de Lorraine de Guise, 1524–1574) ir gabus karo vadas Fransua (François de Lorraine de Guise, 1519–1563).

¹⁵ Greičiausiai čia minimas popiežius Sikstas V (Felice Peretti, 1521–1590), Apaštališkąjį Sostą valdęs 1585–1590. Užsienio politikoje Sikstas V rėmė Prancūzijos karalių Henriką III, taip pat Ispanijos planus bei bandymą užkariauti Angliją.

¹⁶ Žakas Klementas (Jacques Clément, †1589 VII 31), jaunas dominikonų vienuolis, Paryžiaus apgulos metu nužudęs Prancūzijos karalių Henriką III ir pats kritęs nuo sargybinių rankos.

lygiai atrodė ir tas jo atėjęs žudyti vienuolis...
Taręs: „Karaliau, klausyk! Tuoj atskleisiu, ko nieks iš taviškių
šiukštu neturi žinot, nes slaptos naudos tavo žygiams
siūlau, tik truktu ilgai man išdėstyti – perskaityk šitai!“ –
kunigas smeigia durklu karaliui kartą į širdį,
beda dar kartą ir dar... Nejau nusipelno valdovai
ištikimybės tokios ir tokios dešinės?! – Ta nelaimė
mintu krauju, ir gijas jam paskiausias Parkos suverpia...
Lyg auksaziedė gėlė, kuri, visą laiką Favonų
glostyta, kartą, žiauriam noragui užkliudžius, nuvyto,
lygiai taip pat nuo mirties būsimos ir karaliaus skruostrai išbalu...
Skaudžiai dejuodamas, jis maldavo, delnus iškėlęs:
„Ak, Visagali, kuris per amžius laikai palaimingas
šventvietes savo valdžioj, karalių skeptrus dovanoji
ir vėl pasiimi juos, mirtimi pamatuotus, iš vyrų!
Tėve, pažvelk akimis, kuriomis Tu visa aprėpi
ir, jei tik šventraštis joks su Tavo Žodžiu neįsakė
nuo geležies ir klastos Tavo Kristums galvas padėti,
jei tik mirštū nekaltai, ne garbingai nuo karžygio rankos,
o dėl saviškių klastos ir nekenčiamo klanu kaltybės,
Tu, teisingiausias, pats už mūsų mirtį atkeršyk!
Na, o dabar aš kviečiu, mano tauta ir garbe – prancūzai,
jus, kurių miestus valdžiau perpus su saiku ir dorybe,
šitą žodį išgirst ir mano skundus išklaudyti:
jei tik prancūzo širdy ligi šios valandos dar senosios
ištikimybės yra, pagarbos karaliui dar liko,
šių sužeidimų vardu paskutinio dalyko maldauju:
pasigailėkit manęs – neatkeršytam mirti neleiskit!
Plūstant kraujui, tariu šiuos žodžius: įvykdykit kerštą!
Ką gi, perimk skeptrus, Burbonai, mano gentaini¹⁷:
būsi karalium Galu! – Lelijas atiduokit jam Galo!

¹⁷ Minimas Navaros karalius Henrikas Burbonas.

Tu atsiteisi už mus, tad baudžiančia dešine keršyk
Gizams bei mano krauju suteršusiems luomą vienuoliams,
pulk ir sugriauk prieš mane maištauti pakilusį pirmą
miestą, atėmusį man gyvybę ir protėvių sostą!
Ką gi, jau merkias lėtai amžinajam miegui man akys...
Būkit laimingi, manęs niekada neužmirškite, gentainiai,
ir nebeskelbkit paskui jau niekad kruvino karo!“ –
Toks to valdovo, kurį sarmatas, lietuvis ir Dnepro
įnamiai narsūs anksčiau turėjo karaliumi, galas.
Ak, koks laimingas jisai būtų buvęs, jei, sekdamas Gizų
dievobaimingiems žmonėms pavojingais, blogais patarimais,
būtų šventos dešinės sau gentainių krauju nesuteršęs!..
Sutelkė Gizų žmogus¹⁸ iš draugiškų žemių pagalbą,
tad į karą išvien su priešais Gizams prancūzais
stojo karalius¹⁹, kurį susivieniję vokiečiai puolė,
pilnas ryžto arba nugalėt pasipūtusį priešą,
ar – jei likimas norės – garbingai mūšyje žūti!
Ženkit, ir karo sėkmė jus, dievotosios širdys, telydi!
Ak, kaip narsiai jie puls! – Jie stos į mūšį laimingai
ir, kadangi danguj jiems bus dievai gailėstingi,
tai jie triumfo sulauks, už prakilniąją laisvę laimėję,
ir atsilygins visiems žiauriems užpuolėjams lig galo.
Taigi, kokia audra, koks sąmyšis kils ten netrukus! –
Pasigailėkit, dievai, šitos varganos karalystės!
Tąsyk tautas atšiaurias palieku ir plasnoju per dangų
ten, kur jūra srauni Armoriką ir Angliją skiria.
Debesis tirštus viršum vandenų nugalėjus sutiko
šičia bejęgi mane didžiai maloninga pakrantė –
pertekus turtų sala, vadinta Britanija andai.
Narsūs anglai paskui ją užvaldė, išstūmę jos žmones.

¹⁸ Minėtas Šarlis de Gizas.

¹⁹ Jau minėtas Henrikas IV.

Ginklais stipri ir didžiai dėl taikos laiminga ši žemė.
Šičia tai aš pamačiau nemarią kariūnų valstybę,
teisingumu ir tikru Visagalio tikėjimu tvirtą,
klestinčią sau didžioje taikoje, o kartu – pasakysiu –
baisiai turtingą ligšiol pelnytų triumfų gausybe.
Valdžią ten turi tokia Elzbieta²⁰, narsingiausia mergelė,
lenkianti daugel kitų išmintim ir meile skaistybei
(gerbia ir saugoja ją ši mergelė nuo kūdikio metų).
Ar man priminti, kaip ji siaubingiausią Ispano laivyną
sumušė²¹? – Priešas tada vandenyno visą paviršių
uždengė savo laivais, o puikybe pasiekė dangų...
Štai, jau Iberas rūstus baisingiausią karą per jūrą
plukdo, gabendamas draug grandines ir pražūtį britams.
Čia – kastiliečiai, greta – siciliečiai, Granados vaikinai,
tie, kas Sagunto laukuos gyvena, Kantabrijos vyrai,
čia – galisiečių narsi padermė atžygiuoja, nuo ginklų
sutviska jūroj laivai; armada, apsvaigus iš laimės,
neria į saldžias bangas, ir prispaustas iš karto daugybės
kilių didžiulių dusliai sudejuoja platus vandenynas...
Ir jau kareiviai, laivais išmatavę kelią per jūrą,
veržėsi pult akyse jiems iškilusios Anglijos uostus
ir grandinėm surišt į nelaisvę paimtą šalį,
kai karalienė, širdy visokiems rūpesčiams ėdant,
dangų maldom verkdama be perstojo ėmė gaudinti:
– Tėve mūsų – dangaus ir žmonijos švenčiausia galybe,
valdanti protus žmonių ir rikiuojanti amžiną būtį!
Štai, atkeliauja čionai tironų gauja, susimokius
dėl nuodėmingų karų prieš Tave ir Tavąjį Kristų!
Dar neregėtais laivais jie užtvindė jūrą, siaubingą

²⁰ Elzbieta I (1533–1603), Anglijos karalienė 1558–1603.

²¹ Minima Anglijos laivyno pergalė prieš ispanų Nenugalimąją armadą La-manšo sąsiauryje 1588 VII 31–VIII 8, pakirtusi Ispanijos jūrų galią.

pražūtį čia nešdami ir nelaimės mano valstybei!
Jiems neužteko tiekisyk taikingas tautas apiplėsti,
šiurpinti žodžiais grasiais ir seną, ir naują pasaulį
ir dėl turtų ginklu nekaltus gyventojus siaubti!
Negi užpulti britus šis nedoras priešas panūdo?
Negi panūdo jisai į sukelsiantį ašarų daugel
karą įstumti niekuo jam nenusikaltusius mano
anglus, kuriems Tu esi pažadėjęs palaimintą taiką?
Negi Ispanas įstengs, visagali Karaliau, paversti
niekais šias sielas ir šias taikingas dovanas Tavo?
Juk joks tironas anksčiau – net Asirijos Sinaheribas –
šiukštu nedrįso tavų tikinčiųjų begėdiškai skriausti,
nes susilaukdavo tuoj bausmės ties Jeruzalės bokštais,
kai juos sumušdavo ten pats angeliškasis Arėjas.
Tad ir šiandien apgink, Aukščiausiasis, mus nuo grobiko,
būti vieninteliu mūsų laivyno vadu apsiėmęs! –
Taip ji maldavo, o Jis, patvirtinęs, kàd ją išgirdo,
trenkė perkūnu, kad net sudrebėjo visas Olimpas.
Tik nesibaimink! – Juk tai ne kas kitas, o pats Visagalis
davė tau ženklą aukštai, ir jau pučia vėjai palankūs!..

Leidžiasi, Dievo pirmyn vedami ir skraidinami vėjų,
spjaudantys ugnį laivai, gabendami mirtį iberams;
debesis juodus kartu su žiežirbų spiečiais paritę,
spjaudyt ugnies kamuoliais jie pradeda taip, kad nušvinta
jūros gelmė ir dangus, versdami galvoti, kad šičia
plaukia atskilus Etna ar ugingos Vezuvijaus žiotys...
Kelią virš jūros bangų teberodant tinkamam vėjui,
puola priešus laivai, ir pro dūmus pažirusios ugnys
ima staigia mirtimi iš visur grasinti ispanams.
Kyla garsus bildesys, prasideda kraupios žudynės,
per nesvetingas uolas jie pasklinda po jūrą, kur gali,
ir ketinęs britus grandinėm apkalti laivynas

grėžiasi sprukti patsai, į grasinimus ranką numojęs.
Kurgi, Kantabre, dabar storžieviškas tavo protelis?
Tavo puikybė, didžios narsybės sklidinios širdys? –
Priešai pasprunka taip pat, kaip į kojas kad leidžiasi elniai,
ant hirkanų kalnų išvydę staugiantį liūtą, –
šitaip jie nešdinos sau nuo Anglijos liūtų puolimo.

Blaškomą štormų dažnai, neapkenčiamą priešų armadą
vėjo ir jūrų galia per burių raižomą jūrą
vijo ir talžė toliau, nes žiauraus vandenyno rūstybė
siautėjo be paliovos, ir juos nuolat užgriūdavo audros.
Veikiai nuo kraujo visa vandenyno pakrantė putojo,
visas sąsiauris ten nuo žudynių kraupių raudonavo –
žuvo kai kas vandeny, laivams į uolas atsitrenkus;
jūroj nuskendo kiti, kai pavargo po ją klydinėti...
Tad pagailėjęs galop rūstaus tų vyrų likimo,
Dievas nurimdo audras, sutramdo baisionišką štormą
ir įtūžimo pilnoms bangoms įsako nurimti...

Taigi pamatęs, kokia pasaulio dalis ši audringa,
aš palaiminga taika besidžiaugiančio krašto ieškojau.
Skrisdamas per didžiulius debesų masyvus, galiausiai
pasiekiau vietą, kuria dėl tūkstančio klestinčių miestų
ir kuo plačiausių sričių Vokietijos kraštas didžiuojas.
Ragino griebti ginklus ir kilti į brožudį karą
ten demagogai pikti – įprastinės Erinijos bendrai.
Tad jei bus leidžiama mums ateities dalykus sužinoti,
karas, didis, baisus, Vokietijos žemių dar laukia,
nes jos galvoja apie kraupias žudynes ir rūstybę. –
Tik abejoju, ar tu, prakilni Vokietija, ramybe
pasibodėjęs taikia, net pradėsi tą karą laimingai...
Ak, ir kuriam danguje man tavęs beieškoti, dievaite?
Santarve, ak, kurioje šalyje man pačią surasti?
Tu gi įstengi viena sutvirtinti valdymą ilgą,

laikos valstybės tavais patarimais, ir tavo malone
darniai žvaigždėtas dangus ir visi elementai sau juda.
Grįžk pas mane ir dar leisk man tave apkabinti, maldauju! –
Šitai pasakęs, kylù ir skrendu per vaiskią padangę,
kol pailstu ir tupiu ant aukštos Karpatų viršūnės.
Huną iš čia pamatau ir tai, kas paliko iš trakų
klestinčios žemės, kadaį ir ginklu, ir turtais galingos;
šiandien – ilgai juk jokia mirtingųjų valdžia neišlieka –
ji – pavyzdys apimtiems nesantaikos mulkiams karaliams.

Vis tik iš čia pamatau dar miškingus Hercinijos kalnus,
turčiaus Bohemo laukus, plačiai pasiskleidusius lenkus –
protėvio Lecho vardu pavadintą prakilniąją tautą,
ir lietuvius – kitados iš romėnų paėjusią kiltį.
Žmonės byloja, kad toks romėnų kilmės Palemonas,
kai nuo Nerono žiaurus iš Italijos kartą pabėgo,
ne be dievų paramos į tuos kraštus nusigavęs,
kartą romėnus savus ir itališko kraujo vaikaičius
pats apgyvendino ten, o iš jų išaugo lietuviai –
žmonės, nenugalimi ir kieti bei įgudę karyboj.
Jiems nerūpi nėmaž malonumai, tingėjimas, vynas;
vienu rūpesčiu jie tegyvena – kaip karą kariauti,
jeigu tiktai nepalauš savo įpročiais jų ištižimas. –
Kalbant apie sarmatus ir sarmatų puikųjį skeptrą,
reikia žinoti, kad jų karalystę kadaise įkūrė,
Krupą ir savo slavus palikęs, karalius dalmatas²².
Taigi nuo Vyslos versmių iki žiočių laisvės alumnai

²² Radvanas atskiria pagal kilmę dvi politines Abiejų Tautų Respublikos tautas – lietuvius ir lenkus, nurodydamas, kad pirmieji kilę iš romėnų, o antrieji – iš slavų. Nėra visiškai aišku, kokią realią upę Radvanas turėjo galvoje, paminėjęs Krupos pavadinimą. Kroatijoje teka Kupa (Savos intakas) ir Krka (įteka į Adrijos jūrą). Kalbėdamas apie lenkų kilmę, Krupą mini Motiejus iš Mechovo ir nurodo, kad ji skirianti Kroatiją ir Slovėniją, žr.: Maciej Miechowita, *Chronica Polonorum*, Impressum Cracovię: per Hieronymu[m] Vietore[m], 1521, p. 1–2.

lenkai, derlingus laukus aptūpę, nuo seno gyveno –
bėga sau Vysla tenai tarp krantų žavingų į jūrą.
Ilgainiui lenkų tauta nuo visų tos jūros pakrančių
ligi pat Ponto krantų pradėjo po truputį sklisti.
Čia aš galiausiai skrendu ir bandau sužinot, kas jie tokie
ir kokia ten tvarka. Lyg tyčia tada jų karalius
savo ponus iš visur vadino į Varšuvą tartis²³,
tad aš visą tenai Sarmatijos žiedą išvydau –
Lecho sūnus narsius ir didelį būrį lietuvių.
Buvo Zamoiskis²⁴ tarp jų ir teisybei didžiai atsidavęs
Jonas Glebavičius²⁵ (jis šiuo metu su mirtim galinėjas),
buvo sarmatų žvaigždė – pats Gurka²⁶, rimtuolišku veidu
mažtes kažką apie tai, kas naudinga lenkiškai laisvei,
Radvilos: vienas – Maskvos pražūtis, o kitas – pasauly
daug įstabiausių daiktų regėjęs garsus keliauninkas²⁷;

²³ Minimas karalius Zigmantas III Vaza (1566–1632). Kai kurios detalės rodytų, kad poetas čia mini 1590 metų seimą. Jo metu buvo oficialiai pranešta, jog Turkijos sultonas nutraukia taikos sutartį, todėl nuspręsta rinkti mokesčius, telkti kariuomenę ir ruoštis atremti būsimą agresiją.

²⁴ Janas Zamoiskis (1542–1605), Lenkijos didysis kancleris (nuo 1578) ir didysis etmonas (nuo 1581). Minimas 1590 metų Varšuvos seimo nutarimuose, žr.: *Constitucie seymu walnego warszawskiego roku Bozego MDXC*, W Krakowie: W drukarni Mikolaia Szarffenbergera, [1590], p. 27.

²⁵ Jonas Glebavičius (?–1593), Trakų vaivada (nuo 1586), Livonijos kare išgarsėjęs didikas, evangelikų reformatų rėmėjas. Teksto vieta svarbi šiai poemai datuoti. Žinoma, kad 1590 metų liepos 28 dieną Vilniuje surašė testamentą, todėl manytina, kad *Epitalamijas* galėjo išeiti antroje 1590 metų pusėje, bet ne vėliau kaip 1591 metais imtinai, kadangi tuo metu greičiausiai jau buvo kuriama svarbiausia ir didžiausia Radvano poema – *Radviliada* (išėjo 1592). Minimas 1590 metų Varšuvos seimo nutarimuose, žr.: *Constitucie seymu walnego warszawskiego roku Bozego MDXC*, p. 6, 11.

²⁶ Stanislovas Gurka (Górka, 1538–1592), Poznanės vaivada (nuo 1576), iškilii anų laikų politikos figūra.

²⁷ Minimi Kristupas Radvila Perkūnas (1547–1603), Vilniaus vaivada (nuo 1584) ir LDK didysis etmonas (nuo 1589), ir Mikalojus Kristupas Radvila Našlaitėlis (1549–1616), Vilniaus vaivada (nuo 1604), pasibaigus Livonijos karui atlikęs piligriminę kelionę į Šventąją Žemę ir Egiptą (1582–1584).

buvo Zborovskiai²⁸, Kiška²⁹, Firlėjai³⁰, didingasis Laskis³¹...

Rinkos prakilnūs tėvai ir visokie legatai – jų valia
buvo šalies ateitis ir krinką pakraščiai patikėti.

Čia aš išvydau skardaus iškalbingo balso jaunuolį
Manvydą – vyrą, kuriuo Lietuva nuo seno didžiuojas
ir su kuriuo didelės garbės susilaukti jau tikis.

Manvydą puošia visi talentingo charakterio bruožai,
tikro tikėjimo, kurs iš aukštybių buveinės dar sykį
čia, į mirtingas žemes, sugrįžti teikėsi, meilė.

Kokio jis veido raiškaus! Ir kokio didingo jis gymio!

O ir ranka jo smarki – jis tikrai iš didingų herojų
kilęs, jei jūs kada nors apie tokius tik esat girdėję!

Pats garsiausias visoj Lietuvoj yra Gediminas –
tikras italų kilmės kunigaikštis, ginklu išgarsėjęs:
jis pats pirmas kovom lietuvių valstybę atstatė,
Kijevą, Brianską, taip pat severskiečių pilis prisijungė,
privertė per kautynes didžiausius kalnus kryžiuočių.

Išplėtė savo valdas, ir šimtais mazgų surakintą
narsiąją Rusiją prie jo per triumfą vedė lietuviai.

Tai Gedimino valia gausingo gyventojų Vilniaus
mūrai galingi ligi padangių šiandien garsėja.

Šičia ir gimė kadai toks Manvydas, tikras herojus,

²⁸ Čia minimiems Zborovskiams tuo metu atstovavo iškiliausias giminės atstovas Janas Zborovskis (?–1604 ar 1605), Gniezno kaštelionas (nuo 1576).

²⁹ Jonas Kiška (1547–1592), Vilniaus kaštelionas (nuo 1588), pasižymėjęs Didžiųjų Lukų kampanijoje (1580). Vilniaus „ponas“ Jonas Kiška minimas 1590 metų Varšuvos seimo nutarimuose, žr.: *Constitutie seymu walnego warszawskiego roku Bozego MDXC*, p. 6.

³⁰ Mikalojus Firlėjus (Firlej, ?–1601), Krokuvos vaivada (nuo 1589), iškili ano meto valstybės politikos figūra. Minimas 1590 metų Varšuvos seimo nutarimuose, žr.: *Constitutie seymu walnego warszawskiego roku Bozego MDXC*, p. 6, 11.

³¹ Albrechtas Laskis (Olbracht Łaski, 1536–1605), Seradzo vaivada (nuo 1566), iškili tų metų valstybės politikos figūra. Žinoma, kad dalyvavo 1590 metų seime, žr.: Roman Żelewski, „Łaski Olbracht h. Korab“, in: *Polski słownik biograficzny*, t. 18/2, zes. 77: *Lutostański Seweryn–Łapiński Stanisław*, Wrocław [i in.]: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1973, p. 247.

savo galingoj valdžioj turėjęs Slanimo žmones. Ilgainiui kilo iš jo gausybė didžių palikuonių. Protėvių žygiais narsiais iškilęs Manvydo tėvas³², pats nestokojęs drąsos ir nuopelnais savo tėvynei pats pagarsėjęs plačiai, neseniai gražiai pasirodė žygiuos prieš Maskvą, kai jo lietuviai užėmė Sušą³³, Neščardą padegė – ji kapu nugalėtiesiems virto³⁴, Nevelio pilį drąsaus apgulimo gniaužtuose spaudė ir jai sudėjus ginklus pasiduoti Steponui liepė³⁵. Tad patikėkit, dievai: iš tokios giminės ir tokių štai baisiai garsių karžygių pacina Kristupas šitas – savo tėvynės viltis, ir tegu jį dievų palankumas lydi visad bei visur ir ilgus metus dar globoja!..

Taigi pareikšti žodžiu, ko griebtis valstybės gerovei, renkas senato nariai, pasiruošę už laisvę padėti galvas, kad ir kokia mirtimi jiems reiktų numirti. Kur svarbiausia vieta? Arba kur, užgriūta pragaištingo antpuolio, šlyja taika, valstybė, jos grožis ir skeptras? Siūlo karą vieni, kam ginklai ir Marsas patinka. Draudžia karą kiti, pirmiausia taikos reikalauja; net jei, užpuolus staiga Otomano vėliavoms lenkus³⁶,

³² Minimas Polocko vaivada Mikalojus Dorohostaiskis (apie 1530–1597), pasižymėjęs karaliaus Stepono Batoro žygiuose prieš Maskvą, ypač – Polocko kampanijoje (1579). 1566–1576 buvo LDK stalininkas, o nuo 1576 – Polocko vaivada. Dalyvavo Lietuvos Statuto taisymo komisijos darbe.

³³ Pasak Strijkovskio, tai atsitiko 1579 metų spalio 6 dieną, žr.: [Motiejus Strijkovskis], *Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strijkowskiiego*, wyd. nowe..., t. 2, p. 430–431.

³⁴ Pasak Strijkovskio, tai atsitiko 1579 metų gruodžio 13 dieną, žr.: [Motiejus Strijkovskis], *Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strijkowskiiego*, wyd. nowe..., t. 2, p. 431.

³⁵ Pasak Strijkovskio, tai atsitiko 1580 metų rugpjūčio mėnesį (apgultis prasidėjo rugpjūčio 8 dieną), žr.: [Motiejus Strijkovskis], *Kronika Polska, Litewska, Żmódzka i wszystkiej Rusi Macieja Strijkowskiiego*, wyd. nowe..., t. 2, p. 433, 435.

³⁶ 1590 metų Varšuvos seimo (pasibaigusio balandžio mėn.) nutarimuose daugiausia kalbama apie tai, jog Turkijos sultonui nutraukus taikos sutartį su

tektų kariauti, vis vien jie priešui kelią pastoti
 troškusių mygo: „Tiktai šviesiausios taikos netrikdykit!“ –
 Bet, prieštaraudamas jiems, įžymusis Zamoiskis pasako:
 – Mums, piliečiai, reikės prieš nuožmiausią tautą kariauti.
 Gerbia ne sutartis ji, ne tikėjimą, teisę – jai rūpi
 smurtas ir kraujas žmonių! Tad savęs jūs jau bent pagailėkit,
 Turkui žudyti vaikų ir brangiausios tėvynės neduokit,
 ginkit iš paskutinių didžiosios Sarmatijos garbę –
 to aš dėl ašarų šių ir dėl žūstančios mūsų tėvynės
 jūsų maldauju, visi paskubėkim tą blogį atremti!
 Ašarų tų paveikti, jie nutaria stoti į karą,
 ruošia ginkluotę, variu galingus pulkus ir daug aukso.
 Jeigu tam reikalui jiems pinigų ir išteklių stigty,
 nutaria auksą dievų ir šventyklų turtą pagrobtii...
 Jei tik dar leidžiama man, titano Atlanto vaikaičiui,
 taikliai nuspėti, kas bus, ir neaiškius planus numatyti,
 regis, kad glūdi giliai pražūtingų rietenų versmės,
 šniokšdamos ten, o žiauri Nesantaika skraido, valstybėms
 atsilaukyt drausdama ir naikindama visą pasaulį.
 Tad apkeliavęs visas žemes ir visus vandenynus,
 niekur – nei žemėj, anei vandenyne – taikos neregėjau.
 Barbarė Turkija vien tą garbingą deivę globoja,
 tad nevieningas šalis jie sugriau dar, išlikę vieningi.
 Regint man tuos dalykus, krūtinė iš baimės virpėjo;
 išsigandau aš bėdos ir, prakeikęs visą pasaulį,
 troškau iš jo jau pasprukt ir palikt nusikaltusią žemę.
 Tad pasakęs pats sau: „Lik sveika, nedorėle žeme!“ –

Abiejų Tautų Respublika, būtina rinkti lėšas būsimam karui, samdyti kariuo-
 menę ir ruošti atremti priešo puolimą (*Constitutie seymu walnego warszawskiego*
roku Bozego MDXC, skyriuje „Constitutie seymu walnego Warszawskiego, roku
 Bozego MDXC“, p. 6; skyriuje „Pobor poglowny, na seymie walnym koronnym
 warszawskim, roku 1590 vchvvalony“, p. 1; „Uniwersal poborowy, roku MDXC“,
 lap. A recto, ir kt.).

žmones galop palikau ir grįžau štai į gimtąjį kraštą.

Tokias jis dėstė godas, ir visiems dangaus namininkams
užvirė apimtose rūstybės krūtinėse pyktis.
Jie reikalavo tvanu ir žaibais apipilti pasaulį,
ir, jei Jupiteris jų rūstybės nebūtų numaldęs,
būtų pavertę kapais jie viską – ir žemę, ir žmones...
Kreipės tada į dievus iš aukštybių griaudžiantis Tėvas:
– Jeigu aš būčiau anksčiau įsigeidęs kaltus sunaikinti,
būtų vanduo ir ugnis seniai jau viską nušlavę.
Vis dėlto mums privalu skvarbiu protu nustatyti,
kas ne piktadariams, o mums, dangiečiams, pritiktų,
nes juk dievų pareiga ne tik kaltuosius nubauti –
mums privalu ir vertų dovanų paskirti dorybei.
Joks kaltininkas dėl šių bėdų ir nelaimių – prisiekiu
Dito šventais vandenim – nepabėgs nuo atpildo niekur:
baisūs žmonėms ir dievams kaltininko namai liks be Saulės.
Na, o dabar mes viešai pasitarkim, kuo apdovanoti
man tą drąsuolio darbais ir dorybe įžymų vaikiną –
Manvydą, nes juk nuo to tik stiprėja vyro dorybė,
nuo dovanų tik skaisčiau išsižiebia prakilnios jo mintys.
Kaip nuo Paladės lašų žibintai įgauna gyvybės,
šviečia ir kyla aukštyn, kai į juos kas įpila skysčio,
taip ir dorybė: jinai neprižiūrint suglemba – pagyrus
kyla lig padebesių ir dangaus aukštybes pasiekia.
Bet jeigu ji už vargus pagerbimo ir atlygio jokio
čia nesulauks, tai patiems baisiausiems dalykams jau ryšis
ir susiruoš vienąsyk, kaip kadaise gigantai padarė,
žiaurų karą ir vėl prieš dangaus karaliją pradėti.
Turtais ir aukštu vardu galinga šalis dėl dorybės
klesti, jei baudžia kaltus, o garbe nusipelnusiems moka!
Tad, sumanieji dievai, su manim dabar apsvarstykit,
kuo atsilyginti šiam nusipelnusiam vyrui galėčiau?

Ėmus kalbėti pirma, Griausmavaldžio žmona jam pasakė:
– Vyre, teisingo ir daug išminties neprašančio daikto
mūsų teiraujies, nes mums nevalia begėdysčių nebausti,
o dorybės darbų – be garbės vainiko palikti.
Ką gi, kadangi geidi sužinoti, ką mes dėl šio vyro
mąstome savo širdy, – padaryk, aukščiausiasis tėve,
kad jis iškiltų aukštai, raikytojo pareigas gavęs,
pasidarytų brangus karaliui, valdančiam lenkus,
ir kad, aukštų pareigų laipteliais užkopęs į viršų,
taptų garbiu Lietuvos Senato nariu jau galiausiai.
Jį šių aukštų pareigų visada vertu aš laikysiu!

Kreipėsi į tėvą tada štai taip Tritonietė Paladė:
– Mažąjį Manvydą mes nuo vaiko metų globojom,
jauną išleidom vėliau į mokslus pas Febą ir Mūzas,
kur iš šventųjų versmių jis dėkingu protu atsigėrė.
Nuo Aonidžių slapties nenuleisdamas žvilgsnio, išmoko
čia jis menų, dėl kurių kiekviena suklestėjus valstybė
gali klestėti toliau ir toliau vadintis laiminga.
Amžiais gili išmintis kiekvieną valdžią išlaiko;
ji – galinga visad, gerbiama kiekvieno pasauly;
ją brangina visi ne mažiau už geltoną metalą.
Duoda ji progą žmonėms nuo bukų gyvulių atsiskirti,
artina mus prie dievų, būdama vertingesnė už auksą
ir už Atalo turtus, tad tegu neįstengs sunaikinti
jos nei ugnis, nei vanduo, nei amžių eilė, nei pavydas!
Tad kaip užkeltas kadaį į šventąsias Parnaso buveines
lauras vainiko gaiva su visais per amžius dalijas,
taip numojus ranka į bet kokį priešą ir jokie
nuostolio nebūgdama, išmintis gyvuoja per amžius.
Šitą dovaną jam, aukščiausiasis tėve, paskirsiu,
kad jis nuo šiol kolona ir puošmena taptų tėvynei,
apdovanosiu svariais sprendimais ir iškalba saldžia,

kad, pasikliaudamas jais, jis galėtų įtikinti tautą rinktis, kas gera visiems, o tai, kas žalinga, atmesti.

Baigus Paladei, kita jo duktė Venera taip prabilo:
– Brangus tėveli, tegu jau kiti dovanoja, ką patys trokšta, herojui tokiam, o štai man teisėtai priklauso rūpintis ir jaunimu, ir jaunuolių vedybiniais saitais – saitais, kurie amžinai čia gyvuos, kol gyvuos ir gyvybė! Juk savo priemonėm čia aš sukūriau kiekvieną būtybę, kiek jų dabar visame pasaulyje oru kvėpuoja – tuos stebuklus, kiek tik jų ant gražiosios žemės gyvena, ir tas dievybes, kiek jų šventame danguje egzistuoja. Pakeri mano dėka skirtingų lyčių sutarimas, kai aš šventuoju saitų sujungiu artimas širdis ir įsakau žmonėms pražysti puikiąją žemę – ką gi nuveikti pati išmintis be manęs čia galėtų? Ką padarytų viena? Ir kokią galybę ar kokius didelius darbus jinai parodytų jūrai ir žemei?.. Rūpi vedybos užtai, o su jom ir švenčiausioji teisė – teisė, kuria aš viena nenutrūkstamais saitais sujungiu ir užvaldytą aistros vaikiną, ir gležną mergaitę. Apdovanojau aš šiom dovanom narsuolį Pelėją, ir neatsakė jau jam nei laimingo guolio ar glėbio, nei pažymėtų mirtim vedybų deivė Tetidė. Tau, Laerto sūnau išmintingas, daviau Penelopę – žmoną, garsią grožiu ir didingu kraičiu: jį sudarė ištikimybė ir mums pažįstamas jos pastovumas.

Manvydą ašen taip pat ir laimiom, ir dalingom vedybom noriu išaukštinti ir jam gražuolę žmoną paskirti – te jisai gaus iš manęs šią dovaną pačią didžiausią! Brangus tėveli! Dabar pasakysiu, kas turi nutikti. Guli tokia Lietuva po Didžiaisiais Grįžulo Ratais; liečia Sarmatiją ji – ta pasauliui pažįstama žemė.

Ščia gyvena viena didžiai kilminga mergaitė,
galinti vietą šalia narsiausių senovės mergelių
ir tarp sarmatų pačių gražiausių moterų gauti,
nes ji pralenkia grožiu visas, kiek prie Chrono gyvena.
Sofijos vardą tėvai jai visai ne be reikalo davė.
Nors ji garsėja kraičiu, bet dar garsesnis jos grožis:
kaip skaisčiausias žvaigždes pranoksta skaisčioji Aušrinė,
kaip Aušrinę didžiu spindėjimu lenkia sidabro
Mėnuo, aplinkui plačiai spinduliuojantis ryškiają šviesą,
taip ir visas gražuoles gražumu ta mergaitė nustelbia.
Lygiai kaip grožį, kurį danguje neliesti purpuriniai
debesys saugo, kada ar Aušrinė, ar Saulė pašviečia,
taip savo grožį, kurio, nusipelnusio tiek pagyrimų,
šitiek jaunikų tuščiai maldomis ir prašymais siekė,
Sofija saugo tiktai vieninteliame Manvydui mūsų.
Tad aš vedybų noru uždegsiu kiekvieno krūtinę,
širdis paliesiu ir juos palankiai nuteikus suvesiu.
Reiktų Iridę nusiųst, kad praneštų skaisčiai mergelei
mūsų sprendimą ir kas dėl meilės dievų suderėta, –
kad mes jai liepiam visi vieningai imti į vyrus
Manvydą – šitą garsių gimdytojų garsųjį sūnų:
„Tu, pagarsėjus grožiu mergele, esi tinkamiausia
būti šiam vyrui žmona, o Manvydas – būti tau vyru“.
Nėr abejonių, kad ji į tokį jaunuolį palankią
mintį ir širdį nukreips, tad pas jį Merkurijui vykti
liepk kuo greičiau, kad jisai ir dievų nutarimą, ir džiugią
žinią apie vestuves jam nuneštų, o tu čia užbaigti
likusius darbus ir šias mūs kalbas paremti galėsi! –
Taip ji kalbėjo. Tada aukščiausiam dangiečių karaliui
džiaugsmo priplūdo širdin, ir jis tarė, pakilęs nuo sosto:
– Taigi nuspręsta, dievai, ką šiam nusipelnusiam vyrui
duosim dabar dovanų: nuovokumą paskyrė Paladė,

aukštas vietas – Junona, o mergelę – brangi Afroditė.
Pažiba aukšto dangaus, dievų žygūne Iride,
lėk ant greitųjų sparnų ir veikiai pamokyk mergelę
meilės šio vyro garsaus nepaniekinti ir neatstumti! –
Ištikimasis sūnau! Kadangi dalykai šie tavo
prašosi pradedami, jam nunešk šį sprendimą ir mūsų
dovaną – santuoką jo su pačia gražiausia mergaite –
didvyrių aine tikra, grožiu prilygstančia deivėms!
Teima siekti drąsus iš mergelės tos sau palankumo –
švęsti vestuvių smagių aš pats ateisiu su žmona,
na, o aukštieji dievai atlydės į pokylį mudu
su Himenėjum smagiu, su Juoku ir linksmuolėm Išdaigom...
Jūsų, liūdnieji Skausmai, paprašysiu tenai neateiti,
vysiu šalin ir tave, nelaimę lemiantis Ženkle!
Ką gi, jau eisim! Dangaus nuolatinės sargybinės Horos,
mums šių beribių erdvių vartus kuo greičiausiai atverkit!
Na, bet dangaus gaivalai man jau draudžia daugiau bekalbėti,
tad nustok jau dievų kalbas man bepasakot, Mūza!
Judu, pora jauna, Griausmavaldžio rūpesti tikras!
Aukso amžių nuo šiol gyvenkit abu ir klestėkit!
Tepasirūpins patsai Visagalis, Olimpo valdovas,
kad išdykautų pas jus jau greit Manvydėlis mažiukas,
ir kad motulės glėby jis bučiuotų švelniai tėvelį –
jūsų meilės tada nesusilpnins laikas per amžius!
Eikš, Himenėjau, pas mus! Ateik, Himenėjau, Himenai!